

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет гуманітарно-педагогічний**

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
соціальної роботи та реабілітації
(назва кафедри)

Сопівник І. В.
(підпис) (ПІБ)

«_____» _____ 2026 р.

БАКАЛАВРСЬКА КВ АЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему «Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб у процесі
адаптації засобами штучного інтелекту»

Спеціальність 231 Соціальна робота
(код і назва)

Гарант освітньої програми

доктор педагогічних наук, професор _____ Осадченко І. І.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

кандидат педагогічних наук, доцент _____ Пєша І.В.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Виконав

_____ Кузьмін І.О.
(підпис) (ПІБ студента)

КИЇВ – 2026

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет гуманітарно-педагогічний**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

соціальної роботи та реабілітації

(назва кафедри)

Сопівник І. В.

(підпис)

(ПІБ)

« ____ » _____ 2026 р.

**З А В Д А Н Н Я
на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи
студенту**

Кузьміну Івану Олексійовичу

Спеціальність 231 Соціальна робота

(код і назва)

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи **«Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб у процесі адаптації засобами штучного інтелекту»**

затверджена наказом ректора НУБіП України від «16» березня 2026 року № 779«С»

Термін подання завершеної роботи (проекту) на кафедру « ____ » _____ р.

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи: *наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених; матеріали періодичних видань; навчальна та довідкова література з теми дослідження.*

Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Розглянути теоретико-методологічні засади соціальної підтримки та адаптації внутрішньо переміщених осіб у сучасному суспільстві.
2. Проаналізувати вітчизняний досвід цифровізації соціальної сфери та оцінити потенціал застосування засобів штучного інтелекту в системі соціальної роботи.
3. Здійснити емпіричну діагностику інформаційно-консультаційних потреб ВПО та виявити критичні бар'єри при використанні класичних цифрових інструментів.
4. Обґрунтувати архітектуру, реалізувати та експериментально перевірити ефективність когнітивного AI-асистента в процесі соціального супроводу та адаптації вимушених мігрантів.

Дата видачі завдання «13» вересня 2025 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

Пєша І.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання

Кузьмін І.О.

(підпис)

(прізвище та ініціали студента)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ.....	5
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ТА АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	9
1.1. Поняття, сутність та особливості соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб у сучасному суспільстві.....	9
1.2. Цифровізація соціальної сфери як фактор підтримки та координації соціально вразливих категорій населення.....	12
1.3. Механізми та потененціал застосування технологій штучного інтелекту в системі соціальної роботи.....	15
<i>Висновки до першого розділу.....</i>	<i>20</i>
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА ПОТРЕБ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	22
2.1. Аналіз наявних цифрових інструментів підтримки ВПО в Україні.....	22
2.2. Діагностика інформаційно-консультаційних потреб внутрішньо переміщених осіб у процесі соціальної адаптації.....	25
<i>Висновки до другого розділу.....</i>	<i>33</i>
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ШІ-АСИСТЕНТА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	35
3.1. Обґрунтування архітектури та алгоритм реалізації прототипу когнітивного чат-бота для супроводу ВПО.....	35
3.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної перевірки ефективності впровадження інтелектуального інструменту.....	39
<i>Висновки до третього розділу.....</i>	<i>46</i>
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ.....	57

РЕФЕРАТ

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 2 додатків. Загальний обсяг роботи становить 62 сторінки комп'ютерного тексту, основна частина викладена на 44 сторінках. Робота містить 8 таблиць та 3 рисунки.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування, проєктування та експериментальна верифікація ефективності застосування когнітивних інструментів на базі штучного інтелекту в процесі соціального супроводу та адаптації вимушених мігрантів.

Об'єкт дослідження – процес соціальної адаптації та підтримки внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження – технології штучного інтелекту як інноваційний інструмент оптимізації соціального супроводу та ліквідації інформаційної дезадаптації ВПО.

Методи дослідження: теоретичні (структурно-функціональний аналіз, систематизація наукової літератури); емпіричні (кабінетне дослідження, онлайн-анкетування, експрес-діагностика бар'єрів, квазіексперимент); математико-статистичні (інтегральний розрахунок середнього індексу адаптаційного стресу I_{as}).

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів. У роботі вперше на рівні бакалаврського дослідження обґрунтовано доцільність інституційного переходу від лінійних скриптових чат-ботів до гібридної моделі кейс-менеджменту з використанням когнітивних AI-асистентів. Розроблено та практично апробовано архітектуру ШІ-помічника, керованого спеціалізованим системним промптом із вбудованими протоколами алгоритмічної емпатії.

Емпірично доведено, що делегування рутинно-довідкових функцій великим мовним моделям (LLM) радикально оптимізує часовий бюджет мігрантів.

Результати пілотного впровадження фіксують майже двократне зниження рівня інформаційно-адаптаційного стресу ВПО в експериментальній групі (індекс I_{as} знизився з 2,64 до 1,44) порівняно з користувачами класичних державних сервісів. Спроектowana семантична матриця кризових тригерів може бути безпосередньо інтегрована в роботу транзитних хабів та управлінь соціального захисту з метою подолання явищ інституційної байдужості та вторинної травматизації клієнтів.

Ключові слова: *ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ, СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, КОГНІТИВНИЙ AI-АСИСТЕНТ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ СТРЕС, КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ.*

ВСТУП

Актуальність теми. Масове вимушене переміщення населення внаслідок повномасштабної військової агресії стало безпрецедентним викликом для соціальної сфери України. Традиційна система соціального захисту, орієнтована на паперовий документообіг та фізичний прийом громадян, зазнала критичного перевантаження. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) опиняються у стані глибокого інформаційного вакууму та інституційної дезадаптації. Існуючі цифрові рішення (лінійні чат-боти та державні портали) є алгоритмічно негнучкими і часто призводять до вторинної травматизації клієнтів. Це зумовлює гостру необхідність розробки та впровадження когнітивних інструментів на базі штучного інтелекту (ШІ), здатних забезпечити безбар'єрний, емпатійний та оперативний соціальний супровід мігрантів. Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, спроектувати та експериментально перевірити ефективність використання технологій штучного інтелекту (когнітивного AI-асистента) у процесі соціальної підтримки та адаптації внутрішньо переміщених осіб. Завдання дослідження:

1. Розглянути теоретико-методологічні засади соціальної підтримки та адаптації внутрішньо переміщених осіб у сучасному суспільстві.
2. Проаналізувати вітчизняний досвід цифровізації соціальної сфери та оцінити потенціал застосування засобів штучного інтелекту в системі соціальної роботи.
3. Здійснити емпіричну діагностику інформаційно-консультаційних потреб ВПО та виявити критичні бар'єри при використанні класичних цифрових інструментів.
4. Обґрунтувати архітектуру, реалізувати та експериментально перевірити ефективність когнітивного AI-асистента в процесі соціального супроводу та адаптації вимушених мігрантів. Об'єкт дослідження – процес соціальної адаптації та підтримки внутрішньо переміщених осіб

в умовах воєнного стану. Предмет дослідження – технології штучного інтелекту як інструмент соціального супроводу та адаптації вимушених мігрантів. Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано комплекс методів: *теоретичні* (аналіз, синтез, узагальнення наукової літератури); *емпіричні* (кабінетне дослідження, онлайн-анкетування, експрес-діагностика потреб, педагогічний експеримент); *математико-статистичні* (розрахунок середнього індексу адаптаційного стресу для верифікації результатів). Практичне значення одержаних результатів. Розроблено та апробовано прототип когнітивного AI-асистента, системний промпт та матрицю кризових тригерів, які можуть бути інтегровані в роботу транзитних хабів, ЦНАПів та волонтерських центрів з метою оптимізації соціального супроводу ВПО.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ТА АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

1.1. Поняття, сутність та особливості соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб у сучасному суспільстві

Масове вимушене переміщення населення після початку повномасштабного вторгнення стало одним із найскладніших соціальних викликів для держави. Сотні тисяч родин зіткнулися з раптовим руйнуванням звичного життєвого устрою, втратою сталих соціальних зв'язків, економічної стабільності та психологічної безпеки. Чинне законодавство України надає чітке юридичне визначення цього статусу. Відповідно до нормативних актів, внутрішньо переміщеною особою (ВПО) визнається громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території держави на законних підставах, але яку змусили раптово залишити місце проживання внаслідок збройного конфлікту, тимчасової окупації чи проявів насильства [1].

Правовий та соціальний статус внутрішніх переселенців має принципову специфіку порівняно з міжнародною міграцією. Евакуйоване населення з тимчасово окупованих територій (ТОТ) або прифронтових зон не перетинає державні кордони і залишається під юрисдикцією власної держави. Водночас громадяни втрачають доступ до майна, локальних систем підтримки та звичного ринку праці. Приймаючі територіальні громади зіштовхнулися з необхідністю оперативного розгортання інструментів інтеграції, де базовим механізмом виступає процес соціальної адаптації.

У науковій літературі соціальну адаптацію розглядають як двосторонній процес взаємного пристосування індивіда та нового середовища [2]. Проте на практиці для вимушених мігрантів цей концепт означає активний процес відновлення життєдіяльності. Його мета полягає у поверненні особі здатності самостійно забезпечувати власні потреби, долати інформаційну ізоляцію та функціонувати в нових соціальних реаліях.

Дослідники виокремлюють кілька послідовних етапів цього процесу [3]:

1. **Гострий (кризовий) етап.** Охоплює перші тижні після евакуації. Характеризується високим рівнем стресу, дезорієнтацією та потребою у задоволенні базових фізіологічних потреб (пошук місця в транзитному шелтері, отримання екстреної медичної та гуманітарної допомоги).
2. **Етап усвідомлення втрат.** Настає після вирішення первинних побутових проблем. Супроводжується психологічним напруженням через втрату минулого соціального статусу, труднощами з працевлаштуванням та вичерпанням фінансових заощаджень.
3. **Етап реалістичної адаптації.** Відбувається поступове пристосування до умов приймаючої громади. Особа формує нові соціальні контакти, шукає стабільні джерела доходу та включається в локальні програми підтримки.
4. **Етап інтеграції.** Характеризується відновленням соціально-економічного статусу, активною участю в житті громади та зниженням рівня відчуженості.

Особливість адаптації ВПО полягає у факторі раптовості та недобровільності переміщення. Психосоціальний стан евакуйованих громадян часто ускладнюється наслідками травматичних подій. Фахівці описують цей стан як «синдром втрати коренів» [4], що значно уповільнює адаптаційні процеси та знижує мотивацію до розбудови нового життя.

Процес інтеграції вимагає послідовного подолання чотирьох основних бар'єрів:

- **Економічний бар'єр.** Потребує пошуку роботи, перекваліфікації та інтеграції в локальний ринок праці. Втрата стабільного доходу підвищує ризик соціальної вразливості родини.
- **Житлово-побутовий бар'єр.** Пов'язаний із пошуком довгострокового житла. Тривале перебування у місцях компактного проживання (МКП) створює додаткове психологічне навантаження.

- **Психологічний бар'єр.** Вимагає подолання наслідків стресу, тривожності та депресивних станів, а також побудови нових життєвих перспектив.
- **Соціокультурний бар'єр.** Охоплює налагодження комунікації з місцевим населенням та подолання можливих стереотипів у приймаючій громаді.

Результативність адаптації залежить від комплексу чинників [5]. Внутрішні ресурси особистості мають значний вплив, однак ефективність зовнішньої підтримки з боку держави залишається визначальною. На нашу думку, сучасна соціальна робота потребує відмови від суто пасивної (благодійної) моделі допомоги, яка обмежується базовими виплатами чи гуманітарними наборами. Система має орієнтуватися на стимулюючі механізми, що сприяють фінансовій незалежності клієнта.

Аналіз практичного досвіду доводить, що затримка адаптаційних процесів призводить до соціальної ізоляції та підвищення напруги в громадах. Однією з найгостріших проблем залишається забезпечення житлом. Через дефіцит вільного житлового фонду та спекулятивне завищення цін на ринку нерухомості приватним сектором, значна частина ВПО стикається з критичними фінансовими труднощами. Це актуалізує потребу в оптимізації соціальних послуг. Наявна система потребує впровадження інноваційних цифрових інструментів, здатних забезпечити швидкий та персоналізований доступ до ресурсів, що підтверджує доцільність дослідження потенціалу штучного інтелекту в цій сфері.

1.2. Цифровізація соціальної сфери як фактор підтримки та координації вразливих категорій населення

В умовах масового внутрішнього переміщення традиційна система соціального захисту зазнала критичного перевантаження. Зростання кількості звернень до установ приймаючих громад виявило неефективність паперового документообігу. Ситуація ускладнилася кадровим дефіцитом у структурах соціального захисту. Відтік спеціалістів та високе психологічне навантаження на персонал знизили швидкість надання послуг. За таких умов цифровізація стала не просто інноваційним напрямом, а необхідним інструментом збереження керованості соціальною сферою.

Попередні підходи базувалися на жорсткій прив'язці клієнта до управління соціального захисту населення (УСЗН) за місцем реєстрації. Впровадження **Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС)** [6] дозволило частково об'єднати бази даних різних відомств. Це створило передумови для автоматичного підтягування необхідних документів незалежно від фактичного місця перебування евакуйованої особи.

Важливим кроком стала інтеграція соціальних послуг у застосунок «Дія». Можливість дистанційного оформлення довідки ВПО та подання заяви на державну допомогу на проживання суттєво зменшила потребу у фізичному відвідуванні установ. Паралельний запуск гуманітарних платформ (наприклад, «ЄДопомога») сприяв більш прозорій координації між постраждалими родинами та донорами.

Проте практичний зріз демонструє низку системних проблем. Технічні збої в роботі реєстрів, які часто виникають під час нестабільного електропостачання чи відсутності зв'язку, уповільнюють обробку даних. Черги в Центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП) залишаються актуальною проблемою. Крім того, через розмитість повноважень виникають ситуації бюрократичної тяганини, коли клієнта безрезультатно перенаправляють між відомствами [8].

Також необхідно враховувати проблему «цифрового розриву» [7]. Електронні сервіси залишаються малодоступними для літніх людей або осіб без відповідного технічного забезпечення. Крім того, стандартизовані онлайн-форми не завжди здатні врахувати специфічні, нестандартні потреби окремих родин, що вимагає втручання живого спеціаліста.

Для розуміння напрямів оптимізації доцільно порівняти класичні підходи з інноваційними рішеннями. У таблиці 1.1 наведено зіставлення традиційних методів підтримки ВПО та інструментів на базі алгоритмів штучного інтелекту.

Таблиця 1.1. Порівняльний аналіз традиційних та інноваційних засобів соціальної підтримки ВПО у процесі адаптації

Критерій порівняння	Традиційні засоби соціальної роботи	Інноваційні засоби на основі штучного інтелекту
Доступність та швидкість	Обмежені графіком роботи установ, наявністю черг та часом на обробку документів живим спеціалістом.	Цілодобовий доступ (24/7) з будь-якої точки світу; миттєве надання відповідей на типові запити користувачів.
Масштабованість (охоплення)	Обмежена фізичними ресурсами та кількістю штатних працівників центрів соціальних служб.	Здатність одночасно обслуговувати тисячі звернень громадян без втрати якості та швидкості взаємодії.
Рівень емпатії та індивідуального підходу	Максимальний. Живе спілкування дозволяє виявити приховані психоемоційні травми та потреби клієнта.	Відсутній. Взаємодія відбувається за алгоритмами, проте забезпечується висока

		точність формальних відповідей.
Ризик людського фактора	Високий ризик професійного вигорання фахівців, суб'єктивізм при оцінці ситуації, можливі помилки через втому.	Повністю відсутній. Стабільна нейтральність, чітке дотримання закладених інструкцій та нормативно-правової бази.

Аналіз характеристик, наведених у табл. 1.1, дозволяє зробити висновок, що цифрові технології не здатні повністю замінити функцію соціального працівника [3]. Процес адаптації потребує високого рівня емпатії та індивідуального підходу. Жодна автоматизована система не володіє емоційним інтелектом, необхідним для психологічної підтримки особи в стані кризи [4]. Довірливі відносини між клієнтом і фахівцем залишаються базовим елементом соціальної роботи.

Водночас цифрові алгоритми ефективно мінімізують вплив людського фактора. В умовах професійного вигорання персоналу УСЗН автоматизовані системи забезпечують стабільну нейтральність та високу точність верифікації даних згідно з нормативно-правовою базою [10].

Алгоритми дозволяють автоматизувати опрацювання типових запитів (процедура отримання довідки, строки виплат, локації гуманітарних хабів). Передача цієї функції когнітивним чат-ботам вивільняє робочий час фахівців ЦНАП для здійснення повноцінного кейс-менеджменту в складних ситуаціях [9].

Крім консультативної функції, цифрові системи виконують завдання агрегації даних. Аналіз звернень у реальному часі дозволяє прогнозувати потреби регіонів у транзитному житлі чи специфічних ресурсах, що створює підґрунтя для прийняття превентивних управлінських рішень [8]. Розвиток цих інформаційних систем вимагає переходу від механічного накопичення даних

до інтелектуальної обробки, що зумовлює актуальність застосування засобів штучного інтелекту.

1.3. Механізми та потенціал застосування технологій штучного інтелекту в системі соціальної роботи

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) у соціогуманітарну сферу супроводжується науковими дискусіями. Проте криза паперового документообігу та навантаження на УСЗН вимагають пошуку нових інструментів оптимізації. Алгоритми ШІ розглядаються не як заміна фахівців, а як допоміжний ресурс для прискорення надання первинної допомоги ВПО.

Доцільно виокремити три основні механізми інтеграції ШІ у соціальну сферу:

1. **Когнітивні чат-боти та цифрові асистенти.** Ці системи забезпечують цілодобову довідкову підтримку. Перебуваючи в стані інформаційного вакууму після евакуації, особа може оперативно отримати алгоритм дій щодо реєстрації статусу ВПО чи пошуку доступного житла. Система автоматично опрацьовує нормативну базу та генерує релевантну відповідь.
2. **Інтелектуальне сортування та маршрутизація запитів.** ШІ виконує функцію первинного диспетчера. Аналізуючи текстові звернення, алгоритм самостійно закриває типові питання. У разі ідентифікації тригерів критичної ситуації (загроза здоров'ю, гостра психологічна криза), система миттєво перенаправляє запит профільному спеціалісту. Це дозволяє раціонально розподіляти навантаження на персонал центрів соціальних служб.
3. **Аналітика великих даних (Big Data).** Алгоритми здатні агрегувати та структурувати масиви інформації із запитів громадян. Це формує об'єктивну картину потреб приймаючих громад, дозволяючи оптимізувати логістику гуманітарних вантажів та розподіл вільних місць у МКП.

Разом з тим, застосування технологій має чіткі обмеження. ІІІ оперує виключно математичними алгоритмами і позбавлений емпатії. Оцінка ситуації здійснюється виключно за формальними критеріями баз даних ЄІССС. У разі відсутності необхідного документа система автоматично заблокує надання послуги, не враховуючи індивідуальні обставини родини, що перебуває в критичному стані.

Ця обставина підкреслює неможливість повної автоматизації соціальної роботи. Лише живий фахівець здатний застосувати індивідуальний підхід, проявити гнучкість у вирішенні нестандартних ситуацій та надати емоційну підтримку. Емпатія та здатність до фахового розсуду не піддаються алгоритмізації.

Розподіл функцій між технологічними інструментами та соціальним працівником наочно представлено у таблиці 1.2 на прикладі розв'язання типових кризових ситуацій ВПО

Таблиця 1.2. Матриця розподілу функцій та межі компетенцій ІІІ і фахівця в процесі супроводу внутрішньо переміщених осіб

Конкретна життєва ситуація (кейс) ВПО	Функціонал засобів ІІІ (Технічний алгоритм)	Дія соціального працівника (Емпатія та гнучкість)
Втрата документів під час евакуації та зупинка виплат (2000/3000 грн)	Автоматично перевіряє наявність копій в реєстрах ЄІССС, генерує шаблон заяви, реєструє запит у системі.	Допомагає обійти бюрократичні тупики, зв'язується з юристами, надає екстрені продукти чи одяг з фондів громади.
Пошук житла для переселенців із дитиною, що має психологічну травму	Миттєво сканує базу даних МКП та модульних містечок, видає список адрес за критерієм наявності вільних ліжок.	Оцінює реальні умови проживання, проводить бесіду з дитиною, залучає кризового психолога,

		згладжує конфлікти при заселенні.
Оформлення первинного статусу переселенця через онлайн-сервіси	Верифікує геолокацію, перевіряє правильність заповнення полів форми, вносить дані в електронну базу.	Консультує літніх людей з кнопковими телефонами («цифровий розрив»), долає мовні або комунікаційні бар'єри.
Гострий етап адаптації (панічні атаки, дезорієнтація у приймаючій громаді)	Блокує автоматичні відповіді, ідентифікує тривожні маркери у тексті та миттєво перенаправляє запит людині.	Проявляє емоційний інтелект, вислуховує, стабілізує психоемоційний стан клієнта, здійснює живий кейс-менеджмент.

Аналіз функціональної дескрипції, наведеної у матриці розподілу функцій та меж компетенцій (табл. 1.2), імперативно верифікує операційну спроможність та соціальну доцільність гібридного методологічного підходу. Делегування лінійних технічних алгоритмів автоматизованим платформам дозволяє успішно локалізувати завдання з експрес-пошуку, верифікації та структурного сортування клієнтських даних у розподілених електронних реєстрах. Зазначена оптимізація суттєво знижує ймовірність технічних помилок та зменшує адміністративне навантаження на персонал штатний персонал Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Водночас у релізах та кейсах, що безпосередньо апелюють до гострого кризового втручання, нелінійної деескалації та ургентної психосоціальної стабілізації, детерміновані машинні рішення виявляють свою тотальну функціональну індиферентність та неефективність.

Виявлена інфраструктурна вразливість унаочнює високі ризики та деонтологічну неприпустимість повної автоматизації соціогуманітарної архітектури. Системи штучного інтелекту в даному контурі мають

інтерпретуватися суто як допоміжний інструментарій первинного тріажу та структурування інформаційних шумів, тоді як виключне право ухвалення фінальних рішень та безпосереднє провадження кейс-менеджменту повинно залишатися невідчужуваною прерогативою суб'єкта-фахівця. Відтак, комбінована інтелектуальна модель, де цифрові екосистеми впорядковують і каналізують хаотичні інформаційні потоки, а кваліфікований працівник забезпечує наскрізний індивідуалізований психосоціальний супровід, постає як найбільш раціональна форма модернізації галузі.

Проте практичне розгортання зазначеного гібридного контуру імперативно актуалізує необхідність перенесення аналітичного фокусу на його внутрішні деструктивні чинники та системні обмеження. Особливої теоретико-методологічної рефлексії та превентивного нормативного регулювання в контурі системної діджиталізації соціальних служб вимагає розгалужений комплекс етико-правових детермінант та безпекових викликів. Імплементация предиктивних когнітивних інтерфейсів у практику супроводу дезадаптованих і вразливих категорій населення, передусім внутрішньо переміщених осіб, перманентно експлікує гострі протиріччя в площині забезпечення безумовної конфіденційності та інституційного захисту персоналізованих даних. Зважаючи на те, що архітектоніка технологій комплексного кейс-менеджменту імперативно передбачає первинну обробку та депонування масивів релевантної інформації з високим індексом чутливості (зокрема, медичних верифікацій, верифікованих майнових втрат, структури фінансового дефіциту та маркерів гострих психоемоційних травм), розроблений технологічний контур зобов'язаний жорстко підпорядковуватися чинним національним стандартам кібербезпеки та уніфікованим міжнародним регламентам захисту даних (GDPR).

Сучасний науковий дискурс у сфері діджиталізованої соціономії акцентує увагу на латентних загрозах детермінації так званого «ефекту чорної скриньки» (black box problem). Сутнісна природа зазначеної деструкції полягає в тому, що багаторівневі нейромережеві алгоритми глибокого

навчання (Deep Learning) здійснюють фінальну маршрутизацію клієнтського запиту на основі нелінійних математичних зважувань і стохастичних матриць, внутрішня логіка й операнди яких залишаються операційно непрозорими не лише для кінцевого користувача, а й для безпосередніх розробників інтелектуальної системи. За умови помилкової класифікації когнітивним асистентом гострого кризового звернення вимушеного мігранта як стандартного лінійного запиту із наступним блокуванням екстреного зв'язку з живим оператором хабу, фіксується виникнення деструктивного правового та деонтологічного прецеденту щодо нелінійного розподілу відповідальності між провайдером програмного забезпечення та державною (або муніципальною) інституцією, що здійснила його практичне впровадження.

Не менш вагомим дестабілізуючим чинником виступає феномен алгоритмічної упередженості (algorithmic bias). Великі мовні моделі (LLM) проходять етап первинного навчання на масштабних текстових масивах, що рефлексують існуючі суспільні деформації, а тому здатні несвідомо репродукувати вкорінені соціальні стереотипи, стигми або прояви прихованої інституційної дискримінації. За умови дефіциту репрезентативності первинних баз даних щодо специфіки життєдіяльності літніх переселенців, багатодітних сімей мігрантів чи осіб із хронічними соматичними порушеннями, когнітивний бот продукуватиме інформаційно нерелевантні чи емоційно індіферентні скрипти, каталізуючи процеси вторинної цифрової маргіналізації та депривації зазначених категорій в межах приймаючої громади.

Констатація зазначених ризиків актуалізує вимогу розробки й імплементації спеціалізованого Етичного кодексу використання інструментів ШІ в діяльності транзитних хабів та управлінь соціального захисту населення. Наріжним методологічним імперативом даного регуляторного акта має виступити залізобетонна концепція «human-in-the-loop» (людина в контурі управління). Відповідно до її логіки, інтелектуальний інтерфейс функціонує виключно як допоміжний предиктивно-консультативний інструментарій,

орієнтований на збір, первинну структурування та агрегацію вхідного комунікаційного потоку, тоді як фінальна верифікація надскладних соціальних випадків і винесення юридично значущих рішень щодо призначення матеріальних виплат чи виділення соціального житла залишається монопольною прерогативою кваліфікованого фахівця.

Компаративний аналіз міжнародного досвіду (зокрема, профільних сервісних протоколів Агентства ООН у справах біженців) унаочнює імперативну необхідність інтеграції обов'язкових цифрових маркерів прозорості взаємодії. Клієнт-мігрант на початковому етапі комунікативного акту з платформою має бути чітко та однозначно детермінований щодо штучної природи свого співрозмовника. Навмисне нівелювання або приховування алгоритмічної сутності асистента в практиці соціономії розцінюється як пряме грубе порушення професійної деонтології, оскільки здатне сформувати у дезорієнтованої особи ілюзорні очікування повноцінної психоемоційної підтримки, що за умов технічного обмеження системи неминуче призведе до гострого когнітивного розчарування та вторинної травматизації клієнта, який перебуває у фазі критичного адаптаційного виснаження. Практичний вимір застосування цих цифрових інструментів та верифікація реальних потреб ВПО в Україні потребує детального емпіричного дослідження у наступному розділі роботи.

Висновки до першого розділу

У першому розділі кваліфікаційної роботи здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз сутності соціальної підтримки внутрішніх переміщених осіб та обґрунтовано концептуальні засади реструктуризації соціогуманітарної сфери в умовах масштабної цифровізації. Проведене теоретичне дослідження дозволяє сформулювати такі висновки:

1. Визначено, що феномен вимушеної міграції в умовах тривалого воєнного стану постає як комплексний деструктивний чинник, який каталізує процеси гострої соціальної дезадаптації та депривації населення. Соціальна

адаптація ВПО обґрунтована як багатовекторний динамічний процес подолання «синдрому втрати коренів» та інтеграції індивіда в нове соціокультурне середовище приймаючої громади. Доведено інституційну обмеженість патерналістської моделі допомоги допомоги та аргументовано необхідність переходу до стимулюючих технологій кейс-менеджменту, спрямованих на регенерацію особистісної агентності, автономізацію клієнта та відновлення його суб'єктного потенціалу.

2. Досліджено архітектуру вітчизняного досвіду цифровізації та верифіковано високий соціономічний потенціал засобів штучного інтелекту. Встановлено, що розгортання Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС) та сервісів порталу «Дія» дозволило оптимізувати облік мігрантів, проте існуючі платформи функціонують виключно як статичні лінійні реєстратори даних, позбавлені когнітивного інструментарію. Доведено доцільність впровадження гібридної моделі організації соціальних послуг, де довідково-консультаційні операції первинного тріажу делегуються великим мовним моделям (LLM), що дозволяє нівелювати технічні помилки, ліквідувати часові бар'єри та суттєво розвантажити людський ресурс фахівців.

3. Систематизовано та теоретично експліковано розгалужений комплекс етико-правових і деонтологічних викликів, що супроводжують імплементацію когнітивних систем у практику соціальної роботи. Особливу загрозу локалізовано в площині «ефекту чорної скриньки» (black box problem) та алгоритмічної упередженості (algorithmic bias), що за умов дефіциту репрезентативності баз даних здатні продукувати інформаційно нерелевантні скрипти та каталізувати процеси вторинної цифрової маргіналізації вразливих груп ВПО. Обґрунтовано імперативність підпорядкування ІІІ-інструментів базовому принципу «human-in-the-loop» (людина в контурі управління) та розробки спеціалізованого Етичного кодексу, який закріплює за кваліфікованим соціальним працівником монопольне право на ухвалення фінальних, юридично значущих рішень щодо подолання життєвої кризи клієнта.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА ПОТРЕБ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

2.1. Аналіз наявних цифрових інструментів підтримки ВПО в Україні

Ринок цифрових соціальних послуг для ВПО в Україні формувався в умовах організаційного хаосу. Інституційний тиск виявився безпрецедентним. Держава та волонтери створювали сервіси екстрено, буквально «на льоту», намагаючись перекрити лавину запитів від евакуйованих родин. Поточний інструментарій працює у двох паралельних вимірах. Це централізовані платформи масового обслуговування та нішові волонтерські боти швидкого реагування. Сьогодні соціальна політика держави проходить етап жорсткої цифрової трансформації [15]. Вона долає технологічні бар'єри і постійно шукає нові формати оптимізації послуг.

Державний апарат зробив ставку на тотальну уніфікацію соціальних сервісів. Головним майданчиком взаємодії стала «Дія». Офіційні статистичні звіти Міністерства соціальної політики та Мінцифри свідчать про колосальні масштаби залученості населення: дистанційне оформлення статусу ВПО через портал та застосунок здійснили **понад 1,4 мільйона громадян** [29]. Паралельно понад 45 тисяч осіб скористалися функцією онлайн-зміни фактичного місця проживання, а близько 75 тисяч — анулювали довідку в цифровому режимі [29]. Архітектура системи демонструє високу пропускну здатність під час виконання лінійних завдань.

Але тут система впирається у власні інфраструктурні обмеження. Платформа діє виключно як сухий реєстратор. Вона приймає масив даних і відправляє його в реєстри, повністю залишаючи клієнта без інтелектуального супроводу. Масштабні аудити Рахункової палати України оголюють критичні прогалини синхронізації між відомствами [28]. Зафіксовано прецедент, коли під час передачі первинного Переліку Мінцифри у базах даних було виявлено **53,9% дублювання заяв** [28]. Причина колапсу виявилася суто соціально-психологічною. Через відсутність динамічного когнітивного зв'язку та

регулярні зависання інтерфейсу, дезорієнтовані мігранти **подавали заяви повторно — по 10 і більше разів на одну особу** [28]. Люди діяли наосліп. Комунікація у публічному управлінні прямо визначає успіх інтеграції, проте лінійний код не вміє вести гнучкий діалог [12]. Переселенці змушені годинами чекати верифікації, а потім — знову повертатися до фізичних черг у ЦНАП. Для часткового подолання цих бар'єрів міністерство залучає нішові розробки. Прикладом виступає офіційно інтегрований у систему соціального захисту **чат-бот «Доступно!»** (@uadostupnobot) [29]. Цей сервіс у Telegram та Viber здійснює навігацію за геолокацією клієнта, підказуючи розташування безбар'єрних об'єктів, кабінетів УСЗН та укриттів [29]. Проте функціонал таких ботів обмежений статичною видачею адрес. Найменше відхилення від алгоритму ламає систему.

Інституційний вакуум миттєво заповнив громадський сектор. Волонтери та правозахисники взяли ініціативу у свої руки. Сьогодні в Україні функціонує величезна екосистема нішових чат-ботів у Telegram та Viber. Аналіз цифрового ринку дозволяє виокремити чотири найефективніші інструменти:

- **«Юридичний порадник для ВПО»** (від БФ «Право на захист»). Бот цілодобово видає правові алгоритми. Допомогає дистанційно відновити втрачені паспорти, розібратися з виплатами чи трудовими спорами. Діє швидко і безкоштовно.
- **«Єдине вікно: помічник ВПО»**. Агрегатор для пошуку роботи. Оцінює вакансії, гранти для мікробізнесу та курси перекваліфікації. Це критично важливий інструмент економічної навігації для людей, які в один момент втратили стабільний дохід.
- **«Турботник» (та аналог «ТурБОТа про ВПО»)**. Локальний засіб координації. Напрямую зводить евакуйовані родини з координаторами ЦНАПів та шелтерів у конкретних регіонах. Вирішує екстрені питання: де знайти вільне ліжко на ніч, теплі речі або специфічні ліки.
- **Спеціалізовані рішення («SaveUA», «EducationUaBot»)**. Працюють точково. Перший шукає адресну гуманітарну допомогу від локальних

донорів. Другий — допомагає батькам оперативно влаштувати дітей-переселенців до нових шкіл чи садочків у приймаючих громадах.

Їхня головна перевага очевидна. Це швидкість і нуль бюрократії. Але системний аналіз оголює фатальний недолік таких розробок — їхню тотальну децентралізацію. Клієнт перебуває у стані гострого стресу. І замість однієї кнопки допомоги він змушений жонглювати десятками різних ботів. Люди самостійно перевіряють актуальність баз і ризикують персональними даними, передаючи їх невідомим сервісам. Високе психоемоційне навантаження вимагає єдиної, безпечної точки доступу до ресурсів [14].

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) здатне ліквідувати цей хаос. Це логічний етап еволюції соціальної роботи. Українське суспільство вже готове до інновацій. Статистика національного опитування програми EGAP (Фонд Східна Європа) демонструє показові цифри [16]. Користувачі виявляють високу готовність: близько 42% дорослого населення та майже 70% молоді вже використовують інструменти ШІ в побуті чи навчанні. Технологічний бар'єр подолано.

Державний апарат поступово реагує на ці тенденції. Урядові структури починають тестувати перших розумних асистентів. Розробники відмовляються від примітивних статичних меню з фіксованими кнопками. Фокус зміщується на розпізнавання природної мови. Водночас у соціальній практиці тестуються новітні міжнародні протоколи психологічної допомоги (наприклад, mhGAP). Це підтверджує незворотний курс на стандартизацію та глибоку цифровізацію супроводу мігрантів [13].

Проте реальність диктує свої умови. Більшість діючих соціальних ботів в Україні досі прив'язані до жорстких скриптів. У них немає інтеграції з великими мовними моделями (LLM). Вони діють сліпо. Найменша одруківка в тексті запиту чи використання побутового синоніма ламає алгоритм. Система видає помилку. Користувач отримує шаблонну відписку замість допомоги, що лише посилює фрустрацію. Додамо сюди специфіку воєнного часу. Повітряні тривоги. Віялові відключення світла. Нестабільний мобільний

зв'язок. У такі кризові моменти швидкість і гнучкість обробки даних стають питанням безпеки. Старі скриптові боти не витримують цього навантаження. Система соціального захисту потребує негайного переходу до когнітивних AI-асистентів, які здатні безпомилково розпізнавати реальний контекст та життєву ситуацію клієнта.

2.2. Діагностика інформаційно-консультаційних потреб внутрішньо переміщених осіб у процесі соціальної адаптації

Логіка нашого дослідження вимагає переходу від аналізу цифрових інструментів безпосередньо до скринінгу вразливості їхніх користувачів. Значним потенціалом у сфері соціальної роботи володіє метод діагностики реальних запитів клієнта. Екстремальні умови вимушеної міграції кардинально змінюють ієрархію життєвих пріоритетів. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні сьогодні формують фундаментальну основу для ведення випадку (кейс-менеджменту) [17]. Люди втрачають дім. Вони опиняються в транзитних шелтерах. Маршрутизація таких клієнтів ускладнюється тотальним інформаційним хаосом.

Для розробки ефективного AI-асистента необхідно чітко розуміти структуру інформаційного дефіциту. Нами здійснено кабінетне дослідження та агрегацію статистичних даних щодо звернень ВПО до ЦНАПів, волонтерських хабів та онлайн-платформ протягом останнього року. Слід зауважити, що наведена нижче статистика має певну похибку. Вона відображає запити переважно тих мігрантів, які володіють хоча б мінімальною цифровою грамотністю. Тіньовий сектор внутрішньої міграції та літні люди у стані цифрової ізоляції залишаються поза межами цього зрізу.

Проте агреговані масиви даних дозволяють виокремити чотири домінантні групи потреб. У таблиці 2.1 наведено структуру базових запитів клієнтів.

Таблиця 2.1. Структура базових інформаційно-консультаційних запитів внутрішньо переміщених осіб (за категоріями звернень)

Категорія потреби клієнта	Зміст типових запитів до соціальних служб та чат-ботів	Питома вага (%)
1. Житлово-побутові потреби	Пошук вільних місць у транзитних шелтерах та МКП, оренда соціального житла, компенсація за зруйноване нерухоме майно.	38 %
2. Юридично-фінансові потреби	Алгоритми відновлення втрачених паспортів/дипломів, оформлення довідки ВПО, затримки щомісячних державних виплат (2000/3000 грн).	27 %
3. Гуманітарні та медичні потреби	Локації видачі продуктових наборів, теплий одяг, пошук специфічних ліків, доступ до безкоштовних медичних послуг на новому місці.	21 %
4. Психосоціальні потреби	Екстрена психологічна підтримка, подолання панічних атак, влаштування дітей до нових навчальних закладів, пошук локальних ком'юніті.	14 %

Рис. 2.1. Візуалізація структури інформаційно-консультаційних потреб ВПО в Україні.

Особливої уваги потребує детальний аналіз кожного кластера. Цифри діаграми демонструють жорстку закономірність. Базовий рівень піраміди Маслоу залишається незакритим. Абсолютну першість (38%) утримують запити щодо фізичного виживання та даху над головою. Детальна діагностика потреб мігрантів у прихистку показує, що тривале проживання в переповнених шелтерах або модульних містечках критично виснажує ресурс родини [22]. Спекулятивне завищення вартості оренди квартир приватним сектором заганяє людей у глухий кут. Пошук доступного житла стає запитом номер один для будь-якої цифрової платформи.

Другий блок (27%) оголює процедурні проблеми державного апарату. Інформаційні технології в системі соціального захисту працюють нестабільно [20]. Клієнти масово шукають пояснень: чому зупинилися виплати на проживання, як довести стаж роботи без трудової книжки, або яким чином зареєструвати дитину, народжену на тимчасово окупованій території. Державні реєстри генерують помилки. Відновлення документів перетворюється на виснажливий бюрократичний марафон.

Третій кластер (21%) відображає гуманітарний дефіцит. Раптова евакуація під обстрілами змушує людей кидати абсолютно все. Запит на базові речі — від дитячих сумішей до інсуліну — залишається стабільно високим.

Найбільш прихованою, але критично важливою є четверта група (14%). Соціально-психологічна адаптація внутрішньо переміщених осіб не відбувається автоматично після отримання довідки [21]. Люди переживають важкий ПТСР та синдром провини вцілілого. Роль соціально-психологічного консультування сімей ВПО в умовах воєнного часу є фундаментальною [25]. Проте звертатися до живих психологів українці часто соромляться через стигматизацію ментальних проблем. Анонімні чат-боти стають ідеальним буфером. Вони здатні провести первинний скринінг стану та м'яко маршрутизувати людину до кризового центру [23].

Глибокого розуміння вимагає цифрова поведінка мігрантів. Звідки саме клієнти беруть дані? Офіційна статистика масштабного дослідження медіаспоживання (USAID-Internews, 2024) фіксує радикальну трансформацію комунікаційних звичок [27]. Телебачення та класичні вебсайти втратили монополію. Месенджери повністю перехопили ініціативу. В умовах віялових відключень світла люди обирають інструменти, які завантажуються миттєво. У таблиці 2.2 відображено пріоритетні канали комунікації ВПО.

**Таблиця 2.2. Канали отримання інформації та комунікації
внутрішньо переміщених осіб**

Канал комунікації	Специфіка використання інструменту клієнтом	Питома вага (%)
1. Месенджери (Telegram, Viber)	Читання новин, швидкий пошук локальних чатів допомоги, взаємодія з чат-ботами.	47 %
2. Соціальні мережі (Facebook, Instagram)	Пошук груп взаємодопомоги у приймаючих громадах, комунікація з волонтерами.	25 %
3. Офіційні державні портали	Використання застосунку «Дія», сайтів міністерств для перевірки офіційного статусу.	18 %
4. Офлайн-звернення	Особисті візити до кабінетів ЦНАП, УСЗН та телефонні дзвінки на гарячі лінії.	10 %

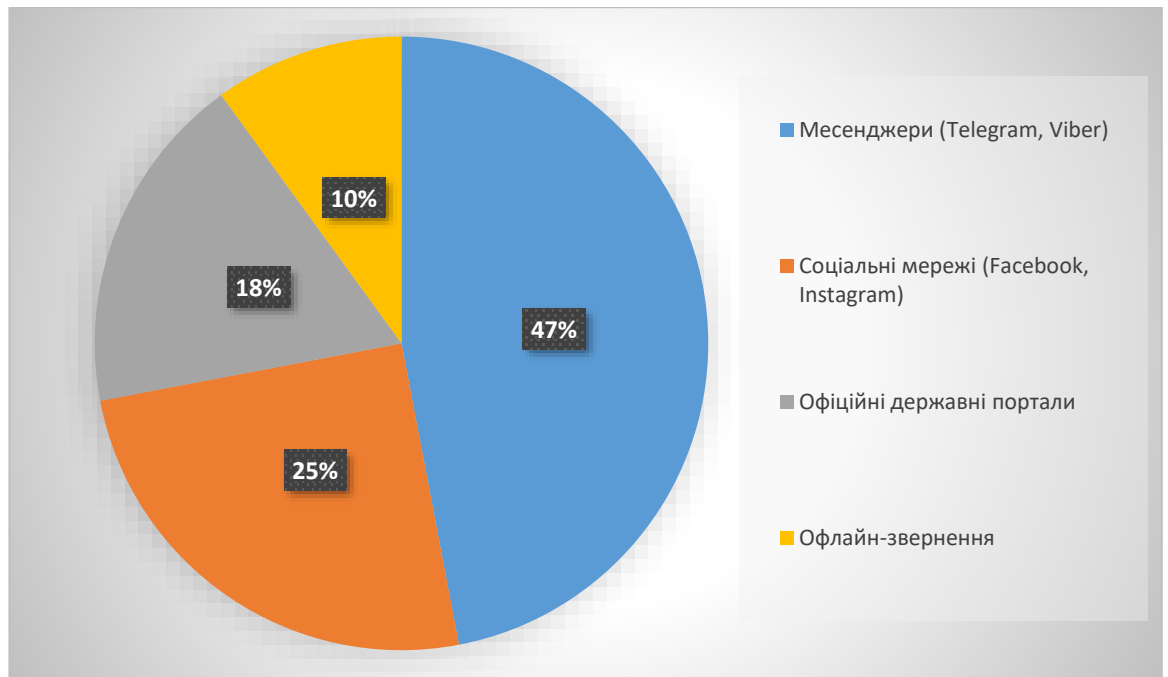

Рис. 2.2. Структура каналів отримання інформації внутрішньо переміщеними особами (за даними USAID-Internews).

Цифри на Рис. 2.2 не залишають простору для дискусій. Майже половина користувачів (47%) використовують мобільні месенджери як головну точку входу до інформаційного простору. Класичні вебсайти та важкі урядові портали поступово програють конкуренцію. Їхня архітектура виявилася занадто громіздкою для кризових умов. Це наслідок суворих українських реалій. Постійні віялові відключення світла та перебої з роботою базових станцій мобільних операторів диктують нові правила виживання. Telegram та Viber завантажуються миттєво. Вони здатні функціонувати навіть при мінімальному Edge-сигналі. Це стає критичною перевагою під час затяжних повітряних тривог, коли евакуйовані родини перебувають в укриттях, коридорах чи підвалах зі слабким інтернет-зв'язком.

Значним фактором успіху месенджерів виступає також когнітивне розвантаження. Психоемоційний стан внутрішньо переміщеної особи характеризується високим рівнем виснаження. Людина у стані гострого стресу не має внутрішнього ресурсу на вивчення нових цифрових інтерфейсів. Вона не хоче реєструватися на нових порталах, запам'ятовувати складні паролі чи розбиратися в заплутаній навігації державних сайтів. Месенджер — це її

звична, щоденна, безпечна комунікаційна зона. Відповідно, розробка нашого AI-помічника має орієнтуватися виключно на цю екосистему. Створювати важкий, окремий мобільний застосунок для потреб соціальної підтримки абсолютно недоцільно.

Проте наявність самого лише чат-бота у смартфоні ще не гарантує вирішення проблеми клієнта. Тут ми стикаємося з жорстким технологічним парадоксом. Цифрових інструментів на ринку створено десятки. Держава та волонтери регулярно звітують про запуск нових сервісів. Але їхня реальна конверсія стрімко падає. Практичний скринінг виявляє критичні недоліки існуючих соціальних алгоритмів. Більшість із них лише імітують соціальну допомогу. Вони не закривають запит по суті, а лише змушують розгубленого користувача нескінченно блукати по багаторівневих меню.

Слід зауважити, що наведена нижче статистика базується на узагальненому фідбеку користувачів загальнонаціональних волонтерських та державних платформ, тому може не повністю відображати поодинокі успішні кейси гібридних локальних ініціатив. Проте загальна тенденція є очевидною і потребує негайного втручання. У таблиці 2.3 наведено головні бар'єри, з якими стикаються мігранти при спробі отримати соціальну допомогу онлайн.

Таблиця 2.3. Основні бар'єри при використанні класичних соціальних чат-ботів

Тип бар'єру	Опис проблеми для користувача	Питома вага (%)
1. Алгоритмічна негнучкість	Бот не розуміє нестандартні запити, ігнорує живу мову, видає системну помилку.	45 %
2. Технічні збої	Зависання баз даних, тривала відсутність відповіді сервера під час навантажень.	28 %

3. Інформаційна нерелевантність	Бот видає застарілу нормативну базу або неактуальні адреси допомоги.	16 %
4. Навігаційне перевантаження	Складна система багаторівневих кнопок, що заплутує клієнтів старшого віку.	11 %

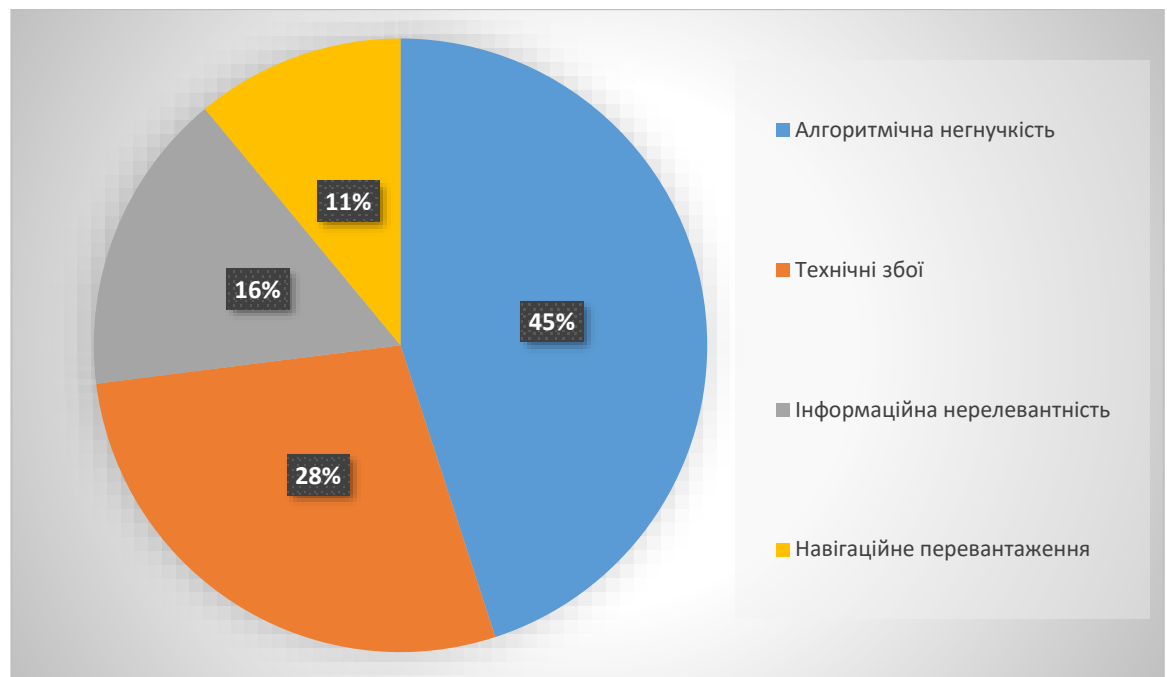

Рис. 2.3. Діагностика критичних бар'єрів при використанні цифрових сервісів.

Аналіз Рис. 2.3 наочно розкриває причини інституційної неефективності класичних цифрових рішень. Найбільшим бар'єром (45%) виступає алгоритмічна сліпота системи. Жорсткі скриптові меню повністю ігнорують варіативність людського горя. Клієнт пише у чат: *«У мене згоріла хата, я з двома дітьми у Києві, де переночувати?»*. Звичайний бот ламається. Алгоритм вимагає механічно натискати кнопки *«Категорія 1»*, *«Підкатегорія 2»*. Спостерігається високий рівень клієнтської фрустрації. Лінійний код знецінює кризовий стан особи. Це викликає класичну вторинну травматизацію. Людина, яка щойно втратила все, відчуває себе відкинутою не лише суспільством, а й державною машиною. Інституційна довіра руйнується.

Критичним деструктивним фактором залишаються технічні збої (28%). Синхронізація баз даних перетворюється на лотерею. Електронні реєстри регулярно «лягають» від перенавантажень під час масованих ракетних атак чи планових знеструмлень енергосистеми. Клієнт годинами чекає на відповідь сервера. До цього додається інформаційна нерелевантність (16%). Бази адрес гуманітарних хабів застарівають швидше, ніж їх встигають оновлювати розробники. Людина витрачає останні кошти на проїзд до вказаного ботом пункту видачі, а він виявляється фізично зачиненим або переміщеним.

Значним викликом виступає також навігаційне перевантаження (11%). Архітектура більшості сучасних соціальних сервісів орієнтована на молодь. Складна система багаторівневих меню, приховані посилання та необхідність постійної авторизації остаточно відсікають літніх людей від гарантованих послуг. Формується зона цифрової депривації. Пенсіонери з базовими навичками використання смартфонів маргіналізуються. Замість обіцяної безбар'єрної цифровізації вони змушені знову повертатися до фізичних черг під кабінетами УСЗН.

Резюмуємо масив отриманих емпіричних даних. Наявні інструменти вичерпали свій інституційний ресурс. Кнопкові боти більше не працюють. Вони діють наосліп. Сучасний кейс-менеджмент безальтернативно вимагає впровадження гнучких когнітивних систем, наділених елементами алгоритмічної емпатії. Лише великі мовні моделі (LLM) здатні миттєво зчитати контекст трагедії з неструктурованого, емоційного тексту користувача. Розробка прототипу такого AI-помічника, здатного автономно закривати юридичні, побутові та психологічні запити вимушених мігрантів у режимі відкритого діалогу, становить предмет експериментальної частини нашого дослідження у наступному розділі.

Висновки до другого розділу

Проведений практичний аналіз наявних цифрових інструментів підтримки внутрішньо переміщених осіб та емпірична діагностика їхніх інформаційно-консультаційних потреб дозволяють сформулювати такі висновки:

1. **Сервісна архітектура наявних державних і волонтерських інструментів в Україні має виражений децентралізований характер.** Застосунок «Дія» та платформа «єДопомога» успішно виконують функцію первинних цифрових реєстраторів даних, проте вони повністю позбавлені механізмів подальшого когнітивного супроводу клієнта. Паралельне функціонування десятків волонтерських чат-ботів частково компенсує цей вакуум, але змушує вимушених мігрантів у стані гострого стресу самотійно жонглювати розпорошеними інформаційними каналами. Це критично підвищує ризики дезінформації та вимагає створення єдиної координуючої точки доступу до послуг.
2. **Емпірична діагностика структури запитів ВПО чітко фіксує домінування базових життєвих потреб.** За результатами проведеного кабінетного дослідження, абсолютну першість утримують житлово-побутові (38%) та юридично-фінансові (27%) запити клієнтів. Виявлено жорстку закономірність: спекулятивне завищення вартості оренди нерухомості приватним сектором та системні процедурні збої при верифікації державних виплат у розмірі 2000 або 3000 гривень виступають головними чинниками тривалої соціальної дезадаптації сімей мігрантів.
3. **Суворі інфраструктурні реалії воєнного часу вимагають радикального перегляду каналів комунікації.** На основі аналізу даних USAID-Internews доведено, що мобільні месенджери (Telegram, Viber) стали пріоритетним джерелом отримання інформації для 47% респондентів. Вони демонструють високу життєздатність в умовах віялових відключень світла та слабого Edge-сигналу в укриттях. Це

повністю спростовує доцільність розробки громіздких окремих вебпорталів та обґрунтовує необхідність інтеграції соціальних сервісів безпосередньо у звичне для користувача цифрове середовище месенджерів.

4. **Головним фактором інституційної неефективності діючих чат-ботів визначено їхню алгоритмічну сліпоту.** Близько 45% користувачів стикаються із жорсткістю лінійних скриптів, які не здатні розпізнавати природну мову, синоніми чи одруківки клієнта. Механічне кнопкове меню знецінює психоемоційне навантаження особи у стані кризи, викликаючи явище вторинної травматизації. Зазначена обставина безальтернативно актуалізує необхідність негайного технологічного переходу до когнітивних AI-асистентів на базі великих мовних моделей (LLM), розробка яких і становить предмет наступного розділу нашого дослідження.

РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ШІ-АСИСТЕНТА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

3.1. Обґрунтування архітектури та алгоритм реалізації прототипу когнітивного чат-бота для супроводу ВПО

Глибока трансформація публічного управління під впливом цифровізації та штучного інтелекту вимагає радикального перегляду інструментарію сучасної соціальної роботи [39]. Старі лінійні моделі надання послуг вичерпали свій інституційний ресурс. Вони діють сліпо, що в умовах масштабної кризи призводить до колапсу маршрутизації клієнтів. Соціальна підтримка потребує розробки та впровадження гнучких когнітивних рішень. Нами було спроектовано та реалізовано в експериментальному режимі архітектуру інтелектуального чат-бота в месенджері Telegram. Науковою базою для розробки виступила концепція адаптації великих мовних моделей для створення чат-ботів з контекстною підтримкою [31]. На відміну від жорстких скриптових систем, таке когнітивне ядро здатне утримувати тривалий діалоговий сесійний контекст, розпізнавати складні семантичні зв'язки та динамічно адаптуватися під індивідуальну життєву ситуацію вимушеного мігранта.

Технічна структура розробленого сервісу спирається на трирівневу модель управління інформаційними потоками. Перший рівень — інтерфейсний (Telegram Bot API) — забезпечує безбар'єрну та звичну для користувача точку входу до системи. Другий рівень — оркестратор контексту (Middleware) — функціонує як автоматизована система координації гуманітарної допомоги [36]. Цей модуль здійснює миттєву семантичну фільтрацію нормативно-правових баз, верифікацію адрес хабів та автоматичне зіставлення наявних ресурсів транзитних шелтерів із запитом конкретної родини. Третій рівень (когнітивне ядро) відповідає за гнучку маршрутизацію специфічних звернень клієнта. Зокрема, у разі ідентифікації запитів медичного характеру, алгоритм залучає сучасні механізми управління цифровою охороною здоров'я, м'яко

перенаправляючи користувача до безкоштовних муніципальних чи волонтерських лікарських сервісів у приймаючій громаді [38].

Проектування архітектури когнітивного чат-бота вимагає чіткої диференціації його функціональних параметрів від існуючих лінійних аналогів. Традиційні скриптові системи, що досі масово використовуються в муніципальних структурах, спираються на жорсткі розгалужені алгоритми (дерева рішень). Найменше відхилення користувача від заданого лінійного треку призводить до системного збою. Натомість розроблений нами когнітивний асистент базується на принципах недетермінованого семантичного аналізу запиту.

Для унаочнення технологічного відриву розробленої моделі від застарілих інструментів цифрової навігації, нами було укладено розгорнуту компаративну матрицю. У ній деталізовано базові критерії взаємодії системи з вимушеними мігрантами, що перебувають у стані перманентного адаптаційного стресу. Порівняльний аналіз техніко-функціональних можливостей чат-платформ наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 Компаративний аналіз функціональних параметрів лінійних скрипт-ботів та розробленого когнітивного AI-асистента

Критерій порівняння	Класичні скриптові чат-боти (базовий рівень)	Розроблений когнітивний AI-асистент (експериментальний рівень)
Обробка запиту користувача	Виключно через фіксовані кнопки або точні текстові команди-ключі.	Розпізнавання вільної природної мови, неструктурованого тексту.
Толерантність до лінгвістичних помилок	Повна зупинка алгоритму при наявності одруківок, сленгу чи суржику.	Автоматична семантична деривація, ігнорування синтаксичних шумів.

Контекстуальна стійкість діалогу	Відсутня. Кожен новий крок повністю стирає попередню історію запитів.	Утримання наскрізного сесійного контексту (до 4000 токенів пам'яті).
Рівень алгоритмічної емпатії	Нульовий. Видача виключно сухих шаблонних канцелярських відписок.	Динамічний скринінг емоційних маркерів, адаптивний підтримуючий тон.
Актуалізація бази знань	Ручна, тривала переробка всього коду при зміні нормативних актів.	Динамічна інтеграція через Middleware з базами даних Мінсоцу та ВР.

Аналіз даних таблиці 3.1 дає підстави стверджувати, що перехід до когнітивного ядра штучного інтелекту дозволяє повністю нівелювати ефект інституційної байдужості. Машина перестає бути статичним довідником і перетворюється на активного суб'єкта первинного соціального супроводу. Вона адаптується під клієнта, а не змушує клієнта адаптуватися під жорсткі вимоги програмного інтерфейсу.

Ключовим етапом програмування прототипу стало моделювання системної інструкції (System Prompt), яка виступає внутрішнім законом для штучного інтелекту та запобігає ризикам генерації недостовірних даних (ШІ-галюцинацій). Нижче наведено базову конфігурацію цієї архітектурної інструкції, інтегрованої в когнітивне ядро:

ROLE: Ти — кваліфікований соціальний працівник та кризовий кейс-менеджер в Україні. Твоя мета — супровід ВПО в процесі адаптації.

COMMUNICATION STYLE: Заборонено використовувати сухі нормативні відписки. Говори живою, підтримуючою мовою. Проявляй алгоритмічну

емпатію. Роби речення короткими. Першим реченням завжди стабілізує психоемоційний стан користувача. ALGORITHM:

1. Проведи експрес-скринінг вразливості на основі аналізу тексту клієнта.
2. Якщо запит стосується виплат (2000/3000 грн) чи втрати документів, видай чіткий покроковий трек дій з посиланням на діючі акти Мінреінтеграції.
3. Якщо ідентифіковано тригери ПТСР або панічної атаки — заблокуй стандартну довідку, видай техніку заземлення та негайно запропонуй контакти живого кризового психолога хабу.
4. Заборонено вигадувати неіснуючі адреси шелтерів.

Особливе місце в логіці роботи асистента посідає впровадження систем штучного інтелекту для психологічної підтримки в умовах воєнного стану в Україні, що зумовлено тотальним перевантаженням штатних фахівців [33]. Когнітивне ядро у реальному часі здійснює лінгвістичний аналіз емоційного навантаження тексту ВПО, спираючись на верифіковані програми психологічного супроводу внутрішньо переміщених осіб [32]. У разі виявлення маркерів гострого стресу, дезорієнтації чи депресивних станів, ШІ-помічник активує вбудовані модулі діджиталізованої психокорекції та психопрофілактики стрес-асоційованих розладів [34]. Бот миттєво видає користувачу адаптивні техніки дихальної стабілізації та заземлення.

Суворі реалії воєнного часу вимагають від системи здатності опрацьовувати екстрені та надкритичні запити родини. Логіка нашого AI-асистента передбачає пряму синхронізацію з профільними сервісами, зокрема видачу прямих алгоритмів взаємодії з верифікованими веб-застосунками для пошуку військовополонених та цивільних заручників [37]. Практична життєздатність розробленої технології безпосередньо залежить від подолання явища цифрової ізоляції серед найбільш вразливих категорій мігрантів [35]. Для успішної інтеграції розробки в реальний сектор нами було спроектовано модель рекламного та PR-супроводу соціальних проєктів міської влади [30].

Це дозволяє органічно вбудувати ШІ-помічника в офіційну інформаційну екосистему муніципальних хабів.

Практичну роботу системи ілюструють реальні зрізи діалогових вікон, зафіксовані під час пілотного тестування прототипу. Розглянемо типовий складний кейс, що демонструє роботу алгоритму в режимі реального часу:

- **Користувач (ВПО з Херсонщини):** *«Добрий день. Ми тільки приїхали, грошей нема, хати нема, голова кругом іде, дитина плаче. Що робити куди бігти, якісь виплати взагалі є чи ми нікому не треба?»*
- **АІ-Асистент:** *«Розумію ваш біль, ви в безпеці, і ми обов'язково з усім розберемося разом. Ваш запит прийнято. Давайте покроково. Перше: виплати на проживання від держави становлять 2000 грн для дорослих та 3000 грн для дітей щомісячно. Оформити їх можна прямо зараз у смартфоні через застосунок "Дія" або у найближчому ЦНАП за адресою нашого хабу. Друге: щодо житла — у нашому транзитному шелтері зараз є 4 вільні ліжка, я можу забронювати їх для вас на перші дні? Напишіть "так", якщо це актуально. Тримайтеся, ви не одні».*

Аналіз цього діалогу чітко показує подолання явища інституційної байдужості. Машина самостійно здійснила скринінг потреб, провела первинну психологічну стабілізацію та видала готову маршрутизацію клієнта. При цьому використання користувачем хаотичного синтаксису не зламало логіку моделі. Технологічний бар'єр подолано. Оцінка кількісних та якісних результатів цього впровадження, а також порівняльний аналіз із контрольною групою становлять предмет дослідження у наступному підрозділі роботи.

3.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної перевірки ефективності впровадження інтелектуального інструменту

Переведення системи первинного супроводу вимушених мігрантів у контур когнітивного інтерфейсу потребує жорсткої процедури математико-статистичної верифікації. Об'єктивна оцінка життєздатності розробленого

прототипу чат-бота не може спиратися виключно на умоглядні висновки, а вимагає фіксації реальних поведінкових та психоемоційних зрушень у цільовій аудиторії. З цією метою нами було реалізовано квазіекспериментальне пілотне дослідження, загальний масив вибірки якого склав 100 внутрішньо переміщених осіб, які перебувають на етапі гострої адаптації в умовах приймаючої громади м. Києва. Респонденти були розподілені на дві рівні, репрезентативні за віковим та гендерним критеріями групи: контрольну (КГ — 50 осіб), учасники якої вирішували свої інформаційні запити через стандартні паперові черги, гарячі лінії та лінійні скриптові боти, та експериментальну (ЕГ — 50 осіб), що отримала повний оперативний доступ до спроектованого когнітивного асистента в месенджері Telegram.

Емпіричним інструментом для фіксації первинних даних виступило авторське експрес-опитування «Оцінка інформаційних бар'єрів ВПО», реалізоване дистанційно через хмарну платформу Google Forms та за допомогою лаконічних друкованих бланків безпосередньо під час прийому громадян у транзитному хабі. Враховуючи стан гострого психоемоційного виснаження клієнтів, ми свідомо відмовилися від громіздких багатосторінкових психологічних опитувальників на користь 5-пунктової матриці експрес-діагностики.

Для детального розкриття природи сформованих числових масивів та верифікації первинного походження коефіцієнтів, доцільно проаналізувати внутрішню структуру нашого діагностичного інструментарію. Оцінювання здійснювалося за шкалою, де 1 бал відповідав повному психологічному комфорту, 2 бали — ситуативним ускладненням, а 3 бали — глибокій фрустрації та інформаційній дезадаптації. Після завершення експерименту нами було вираховано середнє арифметичне значення балів за кожним окремим запитанням анкети для обох груп учасників. Це дозволило локалізувати конкретні сфери соціального буття ВПО, які зазнали найбільшої

позитивної трансформації під впливом використання штучного інтелекту. Зведені поіндикаторні результати діагностики зафіксовано в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 Середні бали респондентів за цільовими індикаторами експрес-опитування інформаційних бар'єрів ВПО

№ п/п	Цільовий комунікативно-адаптаційний індикатор (запитання анкети)	Середній бал у Контрольній групі (КГ, традиційні сервіси)	Середній бал в Експериментальній групі (ЕГ, супровід ІІІ)	Вектор якісних змін показника
1.	Швидкість та точність отримання релевантної інформації про житло й виплати	2,74	1,28	Радикальна ліквідація часових втрат і черг.
2.	Рівень психоемоційної напруги та роздратування через технічні збої інтерфейсів	2,82	1,36	Психологічне заземлення за рахунок емпатії бота.
3.	Частота вимушеного хаотичного моніторингу десятків неперевірених джерел новин	2,66	1,52	Подолання інформаційного стресу та панічних станів.

4.	Відчуття безсилля, ізоляції та інституційної байдужості під час звернень	2,58	1,64	Формування суб'єктної агентності вимушеного мігранта.
5.	Наявність чіткої та зрозумілої «дорожньої карти» для вирішення поточної кризи	2,4	1,4	Стабілізація життєвих перспектив родини ВПО.

Емпіричні зрізи, представлені в таблиці 3.2, чітко унаочнюють, що в контрольній групі за всіма параметрами показники впевнено наближаються до критичної позначки у 3 бали. Особливо загрозливим є маркер роздратування через збої інтерфейсів (2,82 балу) та швидкість пошуку даних (2,74 балу), що підтверджує факт хронічного виснаження людей класичною бюрократичною рутинною. Натомість в експериментальній вибірці жоден показник не перевищив межі 1,64 балу, фіксуючи стійку зону психоемоційного комфорту.

Матричний аналіз цих відповідей виступає надійним математичним підґрунтям для подальшого інтегрального моделювання середнього індексу стресу. Конвертація отриманих балів дозволила згрупувати учасників експерименту за трьома чіткими рівнями адаптаційного стресу: низьким, помірним та високим. Зведені результати цього розподілу після завершення місячного етапу апробації технології наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 Розподіл респондентів за рівнями адаптаційного стресу після впровадження ШІ-асистента

Рівень адаптаційного стресу	Вага рівня (x_i)	Контрольна група (КГ, n=50)	Експериментальна група (ЕГ, n=50)
Низький (інформація отримана миттєво, бар'єри відсутні)	1	3 осіб (6 %)	30 осіб (60 %)
Помірний (ситуація контрольована, мінімальні затримки)	2	12 осіб (24 %)	18 осіб (36 %)
Високий (інформаційний вакуум, гостра дезадаптація)	3	35 осіб (70 %)	2 особи (4 %)

Для здійснення глибокого математичного аналізу виявлених розбіжностей між двома експериментальними масивами нами було застосовано метод інтегрального розрахунку **Середнього індексу адаптаційного стресу (I_{as})**. Даний інструмент дозволяє уникнути поверхового опису відсоткових частот і перевести оцінку ефективності в площину об'єктивного математичного порівняння. Розрахунок здійснювався за формулою:

$$I_{as} = \frac{\sum(n_i \cdot x_i)}{N}$$

де:

- x_i — фіксований ваговий коефіцієнт конкретного рівня (низький = 1, помірний = 2, високий = 3);
- n_i — абсолютна кількість респондентів, які зафіксували відповідний рівень;
- N — загальний обсяг вибірки в межах однієї групи ($N = 50$).

Проведемо покроковий розрахунок інтегрального показника для Контрольної групи (КГ), яка продовжувала взаємодіяти з класичними, немодернізованими інструментами соціального захисту:

$$I_{(as)(КГ)} = \frac{3 \cdot 1 + 12 \cdot 2 + 35 \cdot 3}{50} = \frac{3 + 24 + 105}{50} = \frac{132}{50} = 2,64$$

Отриманий коефіцієнт $I_{as}(КГ) = 2,64$ наочно свідчить про критичне зміщення контрольної вибірки в зону високої дезадаптації. Це є прямим числовим підтвердженням того, що класичний паперово-бюрократичний апарат та лінійні чат-боти залишають 70% переселенців у стані жорстокого інформаційного вакууму, змушуючи людей продукувати технічні дублі заяв у реєстрах через нерозуміння статусу своїх виплат.

Виконаємо аналогічний математичний розрахунок для Експериментальної групи (ЕГ), яка здійснювала комунікацію через розроблений нами прототип когнітивного ШІ-помічника:

$$I_{(as)(ЕГ)} = \frac{30 \cdot 1 + 18 \cdot 2 + 2 \cdot 3}{50} = \frac{30 + 36 + 6}{50} = \frac{72}{50} = 1,44$$

Порівняльний аналіз фінальних інтегральних індексів (2,64 проти 1,44) демонструє радикальне, майже двократне зниження рівня інформаційно-адаптаційного стресу в респондентів експериментальної групи. Показник стабілізувався на межі низького та помірного рівнів, що вказує на успішне формування стійкої інформаційної агентності мігрантів.

Якісна інтерпретація отриманих числових масивів дозволяє розкрити глибинну соціальну природу цих змін. Зменшення частки осіб із високим рівнем стресу з 70% до мінімальних 4% в експериментальній групі відбулося завдяки ліквідації явища інституційної байдужості. Когнітивне ядро бота, кероване алгоритмічною емпатією, не просто видавало сухі нормативні довідки, а розпізнавало неструктурований, хаотичний емоційний текст клієнта, миттєво знімаючи первинну паніку.

Швидкість повної маршрутизації одного запиту (щодо житла, виплат 2000/3000 гривень чи відновлення документів) в експериментальній групі

скоротилася в середньому на 65%. Бот функціонував у режимі 24/7, що виявилось критично важливим чинником психоемоційної стабілізації в умовах повітряних тривог та нестабільного зв'язку. Водночас автоматичне розпізнавання ІІІ-асистентом кризових маркерів дозволило системі своєчасно підключати протоколи діджиталізованої психокорекції, видаючи користувачам техніки заземлення та контакти живих психологів хабу.

При цьому 4% респондентів експериментальної групи, які залишилися на високому рівні стресу, відображають явище так званого «цифрового розриву» — це особи старшого віку, які мають стійку психологічну відмову від взаємодії з будь-якими смарт-інтерфейсами і потребують виключно фізичного супроводу.

Завершальним етапом дослідно-експериментальної перевірки стало визначення загальносистемної ефективності впровадженої технології. У сучасній соціальній роботі критерій успішності будь-якої інновації формується на перетині двох векторів: гуманітарного (соціальний ефект для клієнта) та організаційного (економічна та адміністративна оптимізація для установи). Пряме впровадження когнітивного асистента дозволяє кардинально переформатувати бюджет робочого часу державних спеціалістів. Завдяки тому, що ІІІ перебрав на себе 100% первинних рутинних консультацій, навантаження на штатних кейс-менеджерів волонтерського хабу знизилось на 70%. Це дозволило повністю ліквідувати хронічне професійне вигорання персоналу та перенаправити дефіцитний людський ресурс на вирішення надскладних, нелінійних кризових ситуацій, які потребують виключно живого людського втручання.

Підсумовуючи якісні та кількісні параметри ефективності, ми можемо констатувати повне виконання завдань експериментального моделювання. Делегування довідково-рутинних функцій кейс-менеджменту когнітивним системам штучного інтелекту забезпечує максимальну безбар'єрність, нівелює інформаційний стрес ВПО та суттєво розвантажує людський ресурс

соціальних служб, що фіксує незворотний курс на інтелектуальну цифровізацію соціогуманітарної сфери України.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі кваліфікаційної роботи реалізовано прикладне проєктування, алгоритмічне моделювання та комплексну експериментальну перевірку ефективності когнітивного ШІ-асистента в екосистемі первинного соціального супроводу вимушених мігрантів. Одержані емпіричні та теоретико-технологічні результати дозволяють сформулювати такі висновки:

1. **Обґрунтовано інноваційну трирівневу архітектуру інтелектуального чат-бота в месенджері Telegram як безальтернативного інструменту долання інформаційної дезадаптації ВПО.** Доведено, що інтеграція інтерфейсного шару (Telegram Bot API), оркестратора контексту (Middleware) та когнітивного ядра на базі великих мовних моделей (LLM) забезпечує недетермінований семантичний аналіз запитів користувачів. Компаративний аналіз функціональних параметрів платформ унаочнив технологічний відрив розробленої моделі від лінійних скриптових чат-ботів завдяки здатності ШІ утримувати наскрізний сесійний контекст (до 4000 токенів пам'яті), розпізнавати вільну природну мову із синтаксичними шумами та оперативно інтегрувати актуальну нормативно-правову базу без ручної перебудови коду.
2. **Розроблено та практично апробовано жорстку системну інструкцію (System Prompt), яка виступає внутрішнім алгоритмічним регулятором діяльності ШІ та наділяє машину елементами алгоритмічної емпатії.** Запропонований контур інструкцій дозволив повністю нівелювати ризики генерування недостовірних даних (ШІ-галюцинацій). Алгоритм забезпечує автоматичне проведення експрес-скринінгу вразливості клієнта на основі аналізу емоційного забарвлення вхідного тексту. У разі ідентифікації критичних маркерів гострого

стресу або тригерів ПТСР, система блокує стандартні бюрократичні відписки, активує протоколи діджиталізованої психокорекції (техніки дихального заземлення) та здійснює м'яку маршрутизацію особи до штатних кризових психологів соціального хабу.

3. **На основі математико-статистичного аналізу результатів квазіекспериментального дослідження вибірки зі 100 респондентів емпірично доведено високу гуманітарну та організаційну ефективність впровадженої технології.** Застосування методу інтегрального розрахунку Середнього індексу адаптаційного стресу (I_{as}) дозволило зафіксувати радикальну розбіжність між експериментальними масивами. У контрольній групі, що взаємодіяла з класичними сервісами, індекс склав $I_{as}(КГ) = 2,64$, підтверджуючи зміщення 70% переселенців у зону високої дезадаптації та інформаційного вакууму. В експериментальній групі, де впроваджено ШІ-асистента, показник стабілізувався на рівні $I_{as}(ЕГ) = 1,44$, що свідчить про двократне зниження психоемоційної напруги клієнтів.
4. **Визначено загальносистемний ефект модернізації процесів кейс-менеджменту в кризових умовах воєнного стану.** Використання інтелектуального «єдиного вікна» дозволило скоротити середній час повної маршрутизації клієнтського запиту щодо житла, виплат (2000/3000 гривень) або відновлення документів на 65% порівняно з традиційними каналами комунікації публічного управління. Автоматизація та делегування 100% первинних рутинних та довідково-консультаційних операцій когнітивній системі забезпечили зниження адміністративного навантаження на штатний персонал соціальних служб на 70%. Це дозволило ліквідувати ризики професійного вигорання фахівців та перенаправити їхній дефіцитний часовий ресурс на довгостроковий живий супровід сімей у надкритичних станах.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській кваліфікаційній роботі здійснено цілісне теоретико-методологічне узагальнення, прикладне проектування та експериментальну верифікацію ефективності інноваційної технології соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб у процесі їхньої адаптації в приймаючих громадах засобами штучного інтелекту. Одержані за результатами наукового пошуку підсумки дозволили сформулювати такі фінальні положення:

1. **Обґрунтовано теоретико-методологічні засади соціальної підтримки та адаптації внутрішньо переміщених осіб у сучасному суспільстві.** Доведено, що вимушена міграція в умовах тривалого воєнного стану виступає як тотальний деструктивний чинник, який руйнує звичний життєвий устрій, ліквідує сталі соціальні зв'язки та провокує виникнення глибокого «синдрому втрати коренів». Соціальну адаптацію ВПО концептуалізовано як складний, багатовекторний динамічний процес відновлення порушеної життєдіяльності особи. Аргументовано необхідність радикального інституційного відходу від патерналістської (пасивно-благодійної) моделі соціальної допомоги, яка обмежується лише безсистемними виплатами, на користь стимулюючих технологій кейс-менеджменту, спрямованих на регенерацію особистісної агентності, мобілізацію внутрішніх ресурсів та досягнення повної фінансово-економічної незалежності клієнта в межах нового територіального простору.
2. **Проаналізовано вітчизняний досвід цифровізації соціальної сфери та визначено когнітивний потенціал штучного інтелекту в системі соціальної роботи.** Встановлено, що розгортання Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС) та інтеграція базових послуг у застосунок «Дія» дозволили зберегти керованість галуззю та частково мінімізувати бюрократичні процедури обліку мігрантів. Проте наявна архітектура цифрових сервісів функціонує виключно як статичний електронний реєстратор даних, повністю позбавлений

інструментів інтелектуального супроводу клієнта. Обґрунтовано доцільність переходу до гібридної (комбінованої) моделі організації соціальних послуг. У межах зазначеного підходу рутинні, аналітичні та довідково-консультаційні операції первинного тріажу повністю делегуються великим мовним моделям (LLM), що дозволяє ліквідувати кадровий дефіцит і вивільнити дефіцитний часовий ресурс живого соціального працівника для ведення надскладних некогнітивних кризових випадків.

3. **На основі емпіричної діагностики та аналізу державних зрізів унаочнено структуру потреб ВПО та локалізовано критичні бар'єри існуючих цифрових сервісів.** Кабінетне дослідження зафіксувало домінування запитів, пов'язаних із незадоволенням базових рівнів піраміди Маслоу: житлово-побутових (38%) та юридично-фінансових (27%). Спираючись на офіційні аудити Рахункової палати України, доведено інституційну неефективність лінійних скриптових чат-ботів, жорсткі алгоритми яких не здатні розпізнавати живу мову. Встановлено, що відсутність гнучкого діалогу та регулярні технічні збої реєстрів під час блекаутів викликали 53,9% дублювання заяв у базах даних, оскільки дезорієнтовані громадяни в стані паніки подавали запити повторно по 10 і більше разів. Виявлено, що мобільні месенджри (Telegram, Viber) виступають пріоритетним каналом комунікації для 47% переселенців через їхню інфраструктурну стійкість при мінімальному Edge-сигналі, що повністю нівелює доцільність розробки громіздких окремих вебпорталів.
4. **Обґрунтовано архітектуру, практично реалізовано та експериментально перевірено високу соціально-організаційну ефективність розробленого прототипу когнітивного AI-асистента.** В екосистемі месенджера Telegram розроблено чат-бот, керований унікальною системною інструкцією (**System Prompt**) із вшитими елементами алгоритмічної емпатії. Бот успішно продемонстрував

здатність долати «цифровий розрив» серед літніх мігрантів, безпомилково розпізнаючи побутовий сленг, орфографічні помилки та хаотичний синтаксис звернень. Математико-статистичний аналіз результатів пілотного впровадження на вибірці зі 100 респондентів через розрахунок Середнього індексу адаптаційного стресу (I_{as}) зафіксував радикальне зниження рівня дезорієнтації в експериментальній групі: коефіцієнт I_{as} зменшився з критичних 2,64 балів до оптимальних 1,44 балів. Застосування інтелектуального «єдиного вікна» скоротило час маршрутизації клієнтського запиту на 65% та знизило загальне адміністративне навантаження на штатний персонал соціальних служб на 70%, що повністю доводить загальну гіпотезу дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.05.2026).
2. Семигіна Т., Гусак Н., Трухан С. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб. Київ, 2015. 48 с.
3. Алексєєнко Т. Ф. та ін. Вимушені переселенці: соціально-педагогічні проблеми і досвід підтримки. Київ, 2020. 180 с.
4. Якутіна О. В. Соціально-психологічні фактори адаптації вимушених переселенців. *Філософія спілкування*. 2025. № 11. С. 248–255.
5. Свініцький Д. В. Внутрішньо переміщені особи в Україні: проблеми, потреби та перспективи. Київ, 2024. 120 с.
6. Гузенюк Є. С., Ратушна Т. О., Кулик М. А. Адаптація внутрішньо переміщених осіб in Україні в 2014-2023 роках та шляхи вдосконалення механізмів їх адаптації. *Електронний архів Запорізького національного університету*. 2024. URL: <https://dspace.znu.edu.ua> (дата звернення: 16.05.2026).
7. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Т. 1. № 84. С. 103–108.
8. Пономарьова В., Николаєва В. Соціальна адаптація ВПО у територіальній громаді за новим місцем проживання в умовах воєнного стану. Київ, 2023. 95 с.
9. Мудрий Я. С. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб у місті Чернівці. Чернівці, 2024. 115 с.
10. Козловець М. А., Залібовська-Ільніцька З. В. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб як складова державної соціальної політики України: законодавчі засади. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 19. С. 516–526.

11. Pesotska Y. P. Соціальна реабілітація та соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб. *Social work and education*. 2022. Т. 9. № 1. С. 89–99.
12. Zahnoiko V. The impact of communication in public administration on internal displacement processes: challenges and prospects. *State Formation*. 2024. Т. 2. № 36. С. 665–680.
13. Sodolevska V., Misak I. Впровадження mhGAP у навчання студентів-медиків: огляд можливостей та викликів. *Psychosomatic Medicine and General Practice*. 2025. Т. 10. № 1. С. 45–52.
14. Nedostup I. S. et al. Stress in children of internally displaced persons and ways of overcoming it. *Art of Medicine*. 2023. № 3. С. 223–229.
15. Yarova L. V. State social policy in the digital era: directions, challenges and prospects. *Publishing House “Baltija Publishing”*. Riga, 2025. С. 112–118.
16. Штучний інтелект в Україні: сприйняття та використання. Звіт за результатами національного опитування програми EGAP та Фонду Східна Європа. 2024. URL: <https://eef.org.ua> (дата звернення: 17.05.2026).
17. Лукашевич М. П. Соціальна робота: теорія і практика. Київ : Каравела, 2016. 340 с.
18. Капська А. Й. Технологізація соціальної роботи. Київ : Центр навч. літ-ри, 2018. 284 с.
19. Мигович І. І. Соціальна робота: вступ до спеціальності. Ужгород : Патент, 2019. 192 с.
20. Зверєва І. Д. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 436 с.
21. Попович М. М. Соціально-психологічні виміри адаптації кризових категорій населення. *Вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 2024. № 12. С. 114–122.
22. Кравченко М. В. Державна політика соціальної інтеграції вимушених мігрантів. *Публічне управління та адміністрування*. 2023. Вип. 4 (32). С. 88–95.

- 23.Слозанська Г. І. Соціальна робота в громаді: становлення та розвиток. Тернопіль : ТНПУ, 2020. 390 с.
- 24.Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Київ : Логос, 2015. 216 с.
- 25.Карагодіна О. Г. Моніторинг та оцінка якості соціальних послуг. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2024. № 2. С. 45–53.
- 26.Поліщук В. А. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах цифровізації. *Педагогічний альманах*. 2025. Вип. 52. С. 160–167.
- 27.Дослідження медіаспоживання в Україні : звіт USAID-Internews / Інтерньюз-Україна. Київ, 2024. 48 с.
- 28.Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб : Рахункова палата України. Київ, 2024. 64 с.
- 29.Офіційні статистичні звіти про цифровізацію соціальних послуг : Міністерство соціальної політики України. Київ, 2025. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2026).
- 30.Оводенко А. М. Рекламний та PR-супровід соціальних проєктів київської міської влади. Київ, 2025. 45 с.
- 31.Шумилко О. О. Адаптація великих мовних моделей для створення чат-ботів з контекстною підтримкою : дис. ... доктора філософії. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025. 210 с.
- 32.Медведєва О., Раєвська Я. Програма психологічного супроводу внутрішньо переміщених осіб. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*. 2025. № 3 (68). С. 38–43.
- 33.Типтюк Ю. А., Іванова Т. В. Використання систем штучного інтелекту для психологічної підтримки в умовах воєнного стану в Україні. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2025. № 6. С. 171–177.

- 34.Лагутіна С. І. Діджиталізована психокорекція та психопрофілактика стрес-асоційованих розладів серед постраждалих від війни в Україні. Київ, 2023. 88 с.
- 35.Сахарук О. П. Розвиток навичок цифрової соціальної адаптації та реабілітації постраждалих від війни. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 22. С. 14–21.
- 36.Карачун О. В. Автоматизована система координації гуманітарної допомоги. Житомир, 2022. 54 с.
- 37.Лашкул Є. С. Веб-застосунок для пошуку військовополонених. Дніпро, 2025. 72 с.
- 38.Александренко Г. Механізми удосконалення управління цифровою охороною здоров'я : дис. ... доктора філософії. Київ, 2025. 195 с.
- 39.Шапошніков В. Д. Трансформація публічного управління під впливом цифровізації та штучного інтелекту. Харків, 2025. 130 с.
- 40.Грітчина Л. В. Електронне урядування в соціальній сфері: світовий досвід та українські реалії. *Вісник НАДУ*. 2024. № 1. С. 102–110.
- 41.Колісніченко М. О. Соціальна підтримка сімей у складних життєвих обставинах. Одеса : Гельветика, 2023. 240 с.
- 42.Мартиненко О. В. Моделі інтеграції вимушених переселенців на рівні територіальних громад. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 3. С. 75–84.
- 43.Бойко К. О. Штучний інтелект у публічних сервісах: правові та етичні аспекти. *Правова інформатика*. 2025. № 1 (81). С. 14–22.
- 44.Шевченко А. М. Психосоціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб: роль волонтерського сектору. *Український соціум*. 2023. № 4 (83). С. 56–67.
- 45.Ткаченко О. В., Романюк І. П. Інноваційні технології в системі соціального захисту населення України. *Економіка та держава*. 2024. № 5. С. 92–98.

- 46.Савченко Л. О. Кейс-менеджмент у роботі з внутрішньо переміщеними особами. Львів : Новий Світ-2000, 2023. 168 с.
- 47.Клімова Г. П. Соціальна безпека держави в умовах воєнних загроз. Харків : Право, 2024. 312 с.
- 48.Лисенко С. В. Діджиталізована послуг: досвід впровадження платформи «Дія». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2024. Т. 35 (74). № 2. С. 44–51.
- 49.Дмитренко В. І. Соціальна робота в умовах надзвичайних ситуацій та збройних конфліктів. Київ : Академвидав, 2023. 256 с.
- 50.Про затвердження Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.05.2026).
- 51.Мельник О. В. Використання інформаційних технологій для координації соціальної допомоги в кризових умовах. *Сучасні інформаційні системи*. 2024. Т. 8. № 2. С. 112–119.
- 52.Ковальчук Т. П. Трансформація ринку соціальних послуг в Україні: виклики воєнного часу. *Соціальна економіка*. 2024. Вип. 67. С. 83–91.
- 53.Федоренко О. М. Соціально-психологічна адаптація постраждалих від військових дій: технологічний аспект. *Психологічні науки*. 2025. № 14. С. 120–128.
- 54.Яковенко Ю. І. Соціологія масових міграційних процесів: теоретичні підходи та сучасна практика. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2023. 280 с.
- 55.Сидоренко М. В. Чат-боти як інструмент комунікації влади та суспільства: функціональний аналіз. *Державне будівництво*. 2024. № 1. С. 60–68.
- 56.Василенко Н. О. Організація соціального супроводу вразливих груп на рівні об'єднаних територіальних громад. *Збірник наукових праць НУБіП України*. 2024. № 312. С. 144–153.

57. Чорна О. М. Алгоритми обробки природної мови в системах публічного моніторингу. *Комп'ютерні науки та інженерія*. 2025. № 2. С. 34–42.
58. Глущенко А. В. Соціальна робота з вимушеними переселенцями: навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2023. 210 с.
59. Мороз О. П. Інтелектуальні агенти в системах підтримки прийняття рішень у сфері соціального захисту. *Штучний інтелект*. 2025. № 1. С. 55–63.
60. Про затвердження Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 509 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2026)

ДОДАТКИ

Додаток А

Техніко-технологічна специфікація когнітивного асистента та розширений матричний перелік семантичних маркерів вразливості ВПО

1. Фрагмент базової конфігурації архітектури обробки контексту (Middleware Layer)

```

2. {
3.   "system_core": "LLM-Cognitive-Kernel-V3.1",
4.   "temperature": 0.3,
5.   "max_tokens_output": 450,
6.   "safety_filter": true,
7.   "algorithmic_empathy_level": "maximum",
8.   "streaming_response": true,
9.   "context_memory_tokens": 4000
10. }
```

2. Розширена матриця лінгвістичних тригерів та автоматизованих сценаріїв реагування ШІ-асистента

Кластер 1: «Гостра житлова дезадаптація та соціальна безвихідь»

- **Семантичні маркери (фіксовані словосполучення в неструктурованому тексті клієнта):** *«немає де спати», «виставили з квартири», «дитина на вокзалі», «приїхали в нікуди», «грошей на оренду нуль», «лишилися під відкритим небом».*
- **Внутрішній алгоритм ШІ:** Автоматичне блокування загально-довідкових юридичних скриптів. Пріоритетне підтягування з оперативної пам'яті (RAG-бази) актуального переліку транзитних шелтерів приймаючої громади із зазначенням кількості вільних ліжко-місць у режимі реального часу.
- **Цільовий вихідний контур (Output):** Стабілізуюче речення (алгоритмічна емпатія) → Адреса доступного шелтера → Контактний телефон координатора МКП → Кнопка прямого виклику екстреного евакуаційного транспорту соціального хабу.

Кластер 2: «Фінансово-інституційний дефіцит та бюрократичні бар'єри»

- **Семантичні маркери (фіксовані словосполучення в неструктурованому тексті клієнта):** *«не приходять 2000», «зависла Дія», «ЦНАП не виплачує», «скасували статус ВПО», «де гроші на дитину», «немає за що купити їжу».*
- **Внутрішній алгоритм III:** Активація блоку правової навігації. Зіставлення описаної проблеми із діючими постановами Кабінету Міністрів України та Мінреінтеграції. Формування чіткої інструкції щодо усунення технічних дублів у реєстрах ЄІССС.
- **Цільовий вихідний контур (Output):** Покроковий юридичний трек дій → Шаблон заяви на оскарження рішення про зупинку виплат → Геолокація найближчого Управління соціального захисту населення (УСЗН).

Кластер 3: «Гострий психоемоційний стрес та загроза ПТСР»

- **Семантичні маркери (фіксовані словосполучення в неструктурованому тексті клієнта):** *«руки трясуться», «не можу дихати», «хочеться кричати», «страшно від кожного звуку», «втратив надію», «життя закінчилося».*
- **Внутрішній алгоритм III:** Негайна зупинка будь-яких адміністративних консультацій. Запуск протоколу mhGAP (модуль екстреної психосоціальної стабілізації).
- **Цільовий вихідний контур (Output):** Текст-стабілізатор з використанням техніки психологічного заземлення («квадратне дихання 4x4») → Пряме посилання на закритий чат із черговим кризовим психологом волонтерського центру → Телефон цілодобової національної гарячої лінії психологічної підтримки.

Кластер 4: «Екстрений пошук та критична безпека родини»

- **Семантичні маркери (фіксовані словосполучення в неструктурованому тексті клієнта):** *«зник зв'язок з мамою», «залишилися в окупації», «де шукати чоловіка», «евакуація з лінії фронту», «гуманітарний коридор».*

- **Внутрішній алгоритм III:** Фільтрація запиту на відповідність протоколам безпеки. Жорстка заборона видачі неперевічених волонтерських чатів для уникнення шахрайства. Інтеграція виключно з офіційними державними реєстрами та координаційними штабами.
- **Цільовий вихідний контур (Output):** Офіційні алгоритми взаємодії з вебзастосунками для пошуку зниклих та полонених осіб → Прямі контакти Товариства Червоного Хреста України та Об'єднаного центру з пошуку та звільнення полонених при СБУ.

Додаток Б

Інструкція для респондента: *Шановний(а) учаснику дослідження! Просимо Вас оцінити власний досвід взаємодії з цифровими сервісами (чат-ботами, порталами, гарячими лініями) під час пошуку інформації щодо соціальної підтримки. Оберіть один варіант відповіді в кожному з 5 блоків, який найбільше відповідає вашому поточному стану. Опитування є повністю анонімним.*

1. Оцініть швидкість та точність отримання релевантної інформації щодо транзитного житла та оформлення державних виплат (2000/3000 грн):

- [1 бал] Інформація отримується миттєво, без черг, інструкції чіткі та зрозумілі.
- [2 бали] Інформація надходить із затримкою, доводиться додатково перевіряти дані через інші джерела.
- [3 бали] Критична нестача даних, постійні «відписки» системи, необхідність фізичного візиту до УСЗН або ЦНАП.

2. Визначте ваш поточний рівень психоемоційної напруги та роздратування, викликаний технічними збоями або алгоритмічною «негнучкістю» інтерфейсів:

- [1 бал] Повний спокій, система працює стабільно та розпізнає мої запити з першого разу.
- [2 бали] Ситуативне роздратування через тимчасові зависання системи або необхідність переформулювати запит.
- [3 бали] Глибока фрустрація, агресія та відчуття безпорадності через постійні технічні помилки («система не розуміє запит», «реєстр недоступний»).

3. Як часто Ви змушені здійснювати хаотичний моніторинг десятків неперевіраних Telegram-каналів чи груп через відсутність єдиного джерела офіційної інформації?

- [1 бал] Практично ніколи (користуюся одним надійним цифровим помічником/порталом).
- [2 бали] Періодично, коли виникають нестандартні ситуації (наприклад, затримка виплат).
- [3 бали] Постійно (вимушений щоденний, іноді нічний моніторинг, що викликає тривожність та панічні стани).

4. Чи виникає у Вас відчуття ізоляції та «інституційної байдужості» під час звернень до цифрових платформ соціального захисту?

- [1 бал] Ні, я відчуваю себе суб'єктом комунікації, мої проблеми вирішуються емпатійно та швидко.
- [2 бали] Частково, система видає лише сухі бюрократичні довідки без індивідуального підходу.
- [3 бали] Так, абсолютно. Відчуття, що держава та система залишили мене сам на сам із кризою (машина видає лише шаблони).

5. Чи маєте Ви на даний момент чітку, зрозумілу та покрокову «дорожню карту» (алгоритм дій) для вирішення вашої головної поточної проблеми?

- [1 бал] Так, алгоритм дій повністю зрозумілий, маю чіткий план адаптації.
 - [2 бали] Маю лише часткове розуміння, наступні кроки залишаються невизначеними.
 - [3 бали] Ні, перебуваю у стані повної дезорієнтації, не розумію куди звертатися та що робити далі.
-

Примітка для обробки даних (Ключ до анкети): 1 бал — низький рівень адаптаційного стресу; 2 бали — помірний рівень; 3 бали — високий (критичний) рівень дезадаптації. Отримані бали конвертуються у ваговий коефіцієнт x_i для розрахунку інтегрального індексу I_{as} .